

Cuprins

Argument	9
Prefață (1)	12
Prefață (2)	15
Prefață (3)	18
1. Conținut constitutiv generic și factori subiectivi ai infracțiunii – elemente de individualizare calitativă a pedepsei din Dreptul Penal	25
1.1. Factorul obiectiv	26
1.2. Factorul subiectiv	26
1.2.1. Vinovăția – problematică psihologică din perspectiva intenției și culpei.....	26
Perspectiva penală I	26
1.2.1.1. Concepția psihologică	27
1.2.1.2. Concepția normativă	29
Perspectiva penală II.....	30
1.2.1.3. Vinovăția – element subiectiv al conținutului de infracțiune.....	30
1.2.2. Mobilul.....	31
1.2.3. Scopul	32
1.2.3.1. Funcția de destinație.....	33
1.2.3.2. Funcția de rezultat	33
1.2.3.3. Funcția de element circumstanțial.....	34
1.3. Factori subiectivi	34
1.3.1. Factorul subiectiv al infracțiunii intenționate.....	34

1.3.1.1. Infracțiunea intenționată comisivă.....	38
1.3.1.2. Infracțiunea intenționată omisivă.....	38
1.3.2. Factorul subiectiv al infracțiunii culpabile	39
1.3.2.1. Infracțiunea culpabilă omisă din ușurință	40
1.3.2.2. Infracțiunea culpabilă produsă din neglijență	41
1.3.3. Factorul subiectiv al infracțiunii praeterintenționate.....	42
2. Homicidul. Perspectiva pluridisciplinară Psihologie criminologică – Drept Penal.....	44
2.1. Mobil, motiv și motivație în explicarea trecerii la act	44
2.2. Vechiul Cod Penal.....	45
2.3. Noul Cod Penal	45
3. Fantasme și fantezii sexuale.....	46
3.1. Fantezie și fantasmă – conceptualizare	46
3.2. Fantasma originară – fundament al vieții psihice	47
3.3. Fantasmele perverse – catharsis pentru cuplu.....	48
3.4. Fantasme perverse, perversiuni sexuale și comportamente antisociale	49
3.5. Dorință sexuală, stimulare sexuală, excitație genitală, excitație sexuală.....	50
3.5.1. Dorința sexuală și ostilitatea în economia perversiunii	51
3.5.1.1. Ostilitatea în sistemul vulnerabilității	52
3.5.2. Fantasme sexuale violente	52

3.6. Comportamentul parafilic individual și în cuplu.....	54
3.7. Fantasme, fantezii, agresivitate, violență, atașament și rolul lor deviant în mecanismul tregerii la actul homicidar.....	56
4. Atașament, agresivitate, violență conjugală.....	67
4.1. Baze de explicare neurochimică și interpretare psihodinamică ale comportamentului agresiv și violent	67
4.1.1. Neurochimia agresivității	68
4.1.1.1. Creierul criminal.....	68
4.1.2. Agresivitatea ca instinct	70
4.1.3. Agresivitatea ca reacție.....	72
4.1.4. Agresivitatea ca simptom	73
4.1.5. Rolul conflictelor inconștiente: perspectiva psihologiei criminologice (psihocriminologiei).....	74
4.1.6. Gena violenței în interacțiunea genă – mediu	76
4.1.7. Violența conjugală și agresivitatea: dimensiuni și elemente de psihopatologie.....	78
4.1.7.1. Gelozia malignă.....	80
5. Personalitatea în context criminal.....	82
5.1. De ce un anumit instrument de măsurare?.....	82
5.2. MMPI 2 în penitenciar	83
5.3. Tulburare de personalitate antisocială?	85
5.4. Tulburare exploziv-intermitentă?	86
5.5. Tulburare de personalitate borderline?	87
5.6. Tulburarea de personalitate pasiv-agresivă.....	92

6. Conținut	95
6. 1. Introducere.....	95
6.2. Cadrul teoretic al problemei studiate	97
6.3. Obiective și ipoteză	99
6.4. Metodologia cercetării	100
6.5. Procedura de lucru	103
6.6. Rezultatele cercetării și discutarea/interpretarea lor ...	104
6.7. Concluzii generale și implicații	110
6.8. Limite și studii viitoare	115
7. Referințe	117
8. Anexe	122

Argument

Psihocriminologia (sau psihologia criminologică) este o disciplină nouă în România pe care ne-o dorim în curriculele a cât mai multe facultăți de Psihologie, Drept, Sociologie, Asistență Socială, Medicină. Faptul că obiectul ei de studiu constă în mod predilect din studiul infracțiunilor cu motivație sexuală, atât a celor de omor cât și a celor mixte. În Occident, în anumite sisteme judiciare ca Franța și Canada, expertizele medico-legală psihiatrică și psihologică efectuate pentru a putea fi puse la dispoziția instanței au o nouă „soră” expertiză: expertiza psihocriminologică sau psihologic-criminologică.

Adesea se confundă, în conținut, psihocriminologia cu cea criminală și cea judiciară. Unii specialiști afirmă că sub spectrul „forensic psy” se găsesc toate, de la mic la mare, de la vechi la nou. Trebuie să recunoaștem că manualele de psihologie judiciară au adesea material consistent de criminologie în structura acestora, ceea ce ne duce la concluzia că pluri-, inter- și transdisciplinaritatea este binevenită. În același timp, ceea ce Occidentul numește acum „psihologie criminologică” sau „psihocriminologie” nu este mai puțin adevărat că se numea „criminologie clinică”. La noi în România, criminologia clinică are rădăcini în munca unor Scripcaru, Astărăstoae și alții. Însă era o criminologie clinică adusă de medicii legiști juriștilor. În cazul psihocriminologiei, raportul se schimbă: psihologii sunt cei care aduc magistraților, juriștilor, avocaților, procurorilor, legiștilor, psihiatrilor, chiar colegilor psihologi elemente care pot lumina speța aflată pe rol. Nu ne referim aici la inversarea beneficiarilor cu

aceiași conținut, ci la îmbogățirea și diversificarea conținutului către beneficiari, în mare parte diferiți.

În privința criminologiei, aceasta ar trebui să fie girafa justiției. În țări precum Canada, Belgia, Franța, Germania, Suedia, Elveția, criminologia are ramificațiile ei: criminologie comparată, criminologie etiologică, criminologia trecerii la act, criminologie ecologică etc. Adică atât de bine își fac treaba școala și gândirea criminologică a unei țări încât rezultatele tezelor de doctorat sau de master, de postdoctorat sunt prezentate parlamentarilor care decid, într-un sens sau altul, pentru Codul lor penal. Să vă dau un exemplu: în Franța, psihologul Florent Gatherias efectuează profilul psiho-criminologic al persoanei când este anunțată infracțiunea. Mai mult, se deplasează la fața locului. Lucrează în echipă cu un coleg sau o colegă. Acest lucru mi-l doresc și eu pentru țara mea: un sistem real de intervenție, nu simple teoretisme sforăitoare.

Expertiza psihocriminologică nu există reglementată în Noul Cod Penal și/sau Noul Cod de Procedură Penală. În schimb, expertiza psihologică în infracțiunile de omor și în cele cu motivație sexuală sunt acceptate de instanță sub două forme: extrajudiciară, cerută de părți sau judiciară, cerută de judecător. Chiar dacă lucrarea de față nu reprezintă *stricto sensu* o pledoarie pentru expertiza psihocriminologică în sistemele penal și civil românesc, structura acesteia optimizează demersul pentru o individualizare calitativ-eficientă a pedepsei.

„Psihopatologia fantasmelor sexuale. Metodologia investigării psihologiei criminologice” tratează infracțiunea de omor, cu motivație sexuală în plan secund. Se pune întrebarea: ce anume îl determină pe un om aparent sănătos, fără boli psihice, săucidă? Raptusurile violente, premeditate sau nu, cu un conținut fantas-

matic sexual sărăcăcios, pot fi interfața explicației omorului. Gelozia este, uneori, un „condiment” mult prea aspru pentru relația de cuplu. În mod firesc, dacă am fi avut în Codul Penal și/sau Codul de Procedură Penală, judecătorul ar fi trebuit să ceară expertiza psihocriminologică pentru o individualizare calitativă eficientă a pedepsei. Dincoace de sensul strict juridic al acestei expertize, direcția cea mai apropiată a acesteia o reprezintă „pușcăria pe baza metodelor *evidence-based*”. Mai exact, inculpatul beneficiază, în anumite condiții, de expertiza care îi permite judecătorului să ia o decizie în privința pedepsei în baza aplicării acelor instrumente necesare specific speței în curs de judecare. Expertul psiholog criminolog ajută, cu alte cuvinte, judecătorul în „a-i da inculpatului exact atât cât *merită*”. Expertiza psihocriminologică are în vedere inclusiv pericolozitatea criminologică, diferită de cea psihiatrică.

Lucrarea se adresează în mod special magistraților, indiferent că vorbim de judecători sau procurori, avocaților și deopotrivă psihologilor, criminologilor, psihiatrilor, legiștilor, asistenților sociali, ofițerilor de probațiune, criminaliștilor, sociologilor și studenților interesați de domeniile amintite.

Autorul

25 noiembrie 2015, Sibiu

reînnoită la 13 septembrie și 1 noiembrie 2016,

respectiv 27 februarie 2017

Prefață (1)

Reforma sistemului de justiție penală din România nu implică doar modificarea normelor de drept substanțial și procedural, ci un proces de durată care trebuie să conducă și la regândirea mecanismului de individualizare a tratamentului sancționator („*sentencing*”) ori a scopurilor procedurilor *postsententiam*, precum și la diversificarea mijloacelor de probă în aceste materii.

Astfel, în lipsa unor ghiduri de individualizare a pedepselor asumate la nivelul întregului sistem judiciar, la analiza gradului de vinovăție al persoanei acuzate de comiterea unei infracțiuni cu motivație sexuală prin raportare la personalitatea, caracterul și temperamentul acesteia prezintă o importanță semnificativă exploatarea unor date științifice oferite de psihologia criminologică care pot fi obținute pe calea procedurii probatorii al expertizei psihocriminologice. În acest fel se pot determina motivele pentru care o persoană rațională decide să treacă la act și să comită o faptă sancționată de legea penală.

Deopotrivă, datele oferite de expertiza psihocriminologică pot fi relevante nu numai la stabilirea și aplicarea pedepsei principale, dar și în procesul de individualizare a pedepselor accesorii și complementare ori a măsurilor de siguranță. Tot astfel, aceste date pot prezenta importanță și în vederea evaluării vinovăției civile în cadrul acțiunii civile exercitate în procesul penal sau separat în fața instanței civile.

Nu în ultimul rând, în procesul de individualizare a executării pedepsei procedeu probatoriu al expertizei psihocriminologice se

învădărea a fi extrem de util pentru analizarea periculozității criminologice a persoanei condamnate, care poate avea efecte colaterale în ceea ce privește aplicabilitatea unor instituții de drept penal, cum ar fi cea a liberării condiționate.

În acest cadru salutăm apariția lucrării profesorului Alin Leș intitulată **Psihopatologia fantasmelor sexuale. Metodologia investigării psihologiei criminologice** în cadrul căreia autorul evidențiază rolul extrem de important al expertizei psihocriminologice atât în faza investigării infracțiunilor cu motivație sexuală, cât și în faza de judecată sau de executare a pedepselor.

În cuprinsul cărții autorul se preocupă de interpretarea psihodinamică a comportamentului agresiv ori de neurochimia agresivității și procedează la analiza capacității de fantasmare, a conținutului fantasmelor violente, a fantasmelor atașate actului ilicit, a tulburărilor de atașament, a conflictelor psihodinamice specifice caracterelor nevrotice, a schemelor cognitive disfuncționale, a violenței domestice, geloziei maligne și a tulburărilor de personalitate antisocială, în scopul oferirii de repere pentru a determina motivația autorului infracțiunilor cu motivație sexuală.

O atenție deosebită este acordată evaluării personalității și psihopatologiei adulților prin intermediul testului de personalitate MMPI R - 2 (Minnesota Multiphasic Personality Inventory R - 2).

Astfel, autorul realizează o distincție clară între domeniul psihologiei criminologice și cel al psihologie judiciare sau criminalistice.

În finalul lucrării autorul prezintă un caz practic rezultat din aplicarea unui chestionar de evaluare a fantasmelor sexuale în mediul penitenciar național (Penitenciarul cu regim de Maximă Siguranță Aiud).

Toate aceste aspecte recomandă lucrarea **Psihopatologia fantasmelor sexuale. Metodologia investigării psihologiei criminologice** drept un instrument util în activitatea practică nu numai a magistraților și a apărătorilor persoanelor implicate într-o procedură penală, ci și a consilierilor de probațiune, criminologilor, sociologilor ori psihologilor.

Mihail Udroi

Judecător

Formator Institutul Național al Magistraturii

7 septembrie 2017

Prefață (2)

Criminological psychology/criminal psychology, psychologie criminologique/psychocriminologie sau *psihologie criminologică/psihocriminologie* reprezintă un cumul de subdiscipline ce țin de psihologie, criminologie și, inevitabil, drept penal și procedură penală. Mai exact, psihologia criminologică este compusă din elemente ale psihologiei dezvoltării, psihologiei personalității, criminologiei, psihologiei proiective, psihodiagnostic, psihologiei clinice, victimologiei, psihosociologie, psihologie cognitivă, dreptului penal, procedurii penale, psihiatriei, sociologiei, medicinei legale și criminalisticii. Această disciplină are un statut special în rândul celorlalte pentru faptul că un profil psihocriminologic cerut de instanța de judecată poate deveni decisiv pentru inculpat, victimă, un anumit grup social, sau societate ca macrodimensiune cu potențial criminogen.

SUA recunoaște psihologia criminologică/psihologia criminală nu ca disciplină de sine stătătoare, ci ca sinonimie pentru *forensic psychology* (psihologie judiciară). Este exemplul Walden University. Conținutul aplicativ al lui *forensic psychology* ar fi, oarecum, identic cu cel al lui *criminological psychology*. Diferențele lingvistice între cele două stau, în primul rând, în statutul lor de activare pe piața judiciară, pe de-o parte și pe piața serviciilor civile (*non criminal law*), pe de altă parte. Suplimentar, pe piața expertizelor.

Din discuțiile cu profesorul Alin Leș am înțeles că, *criminological psychology/psychocriminologie*, respectiv expertiza psihocriminologică ia în considerare toate coordonatele pe linie de

psihodinamică a actului criminal, oferind o perspectivă integrativă a situației criminale, pe când expertiza clinică judiciară accentuează mai mult latura cognitivă a actului/taboulului infracțional (adulți), respectiv latura emoțional-proiectivă a situației victimogene (copii/adolescenți). Ambele tipuri de expertiză își au utilitatea lor, negreșit. Însă trebuie să admitem că utilitatea doar a uneia în detrimentul celeilalte nu este o abordare eficientă și nici rațională pentru sistemul de justiție, cu atât mai puțin pentru beneficiarii direcți.

Cunoaștem că, în lume, expertizele sunt judiciare (*forensic*), medico-legale (*forensic examination*), medico-legale psihiatrice (*forensic psychiatric expertise*), psihologice sau psihologice judiciare (*forensic psychology*), criminologice (*expertise criminologique*), psihocriminologice (*criminological psychology* sau *expertise psychocriminologique*) etc. Fiecare dintre aceste tipuri de expertiză se cer și există în funcție de „metodologia” Codurilor penale și de procedură penală ale acelei țări. Ce are sistemul penal și de procedură canadian nu are cel românesc. Ce are cel american nu are cel francez, chiar dacă Curțile cu juri sunt comune ș.a.m.d. Însă e firesc ca un stat precum Canada sau Quebec să folosească finețea în expertize, pentru individualizarea calitativ eficientă a pedepsei, cum ar fi expertiza psiho-criminologică. Să nu uităm, totuși, că o Comisie Parlamentară pe criminologie există în Canada încă din anii '70. La fel cum este adevărat că SUA folosește expertiza psihologică/clinică judiciară, conform structurii Codului penal și de procedură penală. Toate acestea au legătură cu sistemul de *common law/case-law/judge-made law* sau drept comun/jurisprudențial al fiecărei țări.

Arbitrul justiției în țările cu un nivel ridicat de civilizație este judecătorul (judge/juge). Astfel că, pentru decizia sa corectă, poate

accepta la dosar orice mijloc de probă, condiția *sine qua non* fiind legalitatea sa. Mai exact, se poate administra orice mijloc de probă, judiciar sau extrajudiciar, pentru dovedirea a) nevinovăției, b) individualizarea calitativ-eficientă a pedepsei inculpatului sau victimei [**principiul libertății probelor**, art. 97 alin. (2) lit. f) Cod de procedură penală]. **Principiul liberei aprecieri a probelor** [art. 103 alin. (1) Cod procedură penală] conferă și el părților implicate într-un proces să prezinte mijloace de probă care să dovedească cele susținute. Fie că este cu caracter judiciar sau extrajudiciar, expertiza psihocriminologică reprezintă cumulul de cunoștințe științifice, unghiuri disciplinare, perspective *evidence-based* care ajută magistratul să-și lărgescă orizontul în decizia de aplicare a sentinței.

Recomand spre lectură această carte care, în timp, sper să devină un reper pentru judecători, procurori, psihologi, criminologi, psihiatri, specialiști în Drept, studenți și alte categorii care găsesc incitant studiul științific (*evidence-based*) al infracțiunilor cu motivație sexuală, urmate sau nu de moartea victimei, iar alteori, chiar a agresorului.

Cezar Giosan, PhD.

The City University of New York
Berkely College

Prefață (3)

O înregistrare electro-cortico-grafică (EcoG) animată, publicată la început de 2018 de grupul lui Robert Knight de la Universitatea din Berkeley, California, arată imposibilul: traseul, și viteza, unui gând solitar prin creier. Ce e creierul? Răspunsul e simplu: creierul este acel loc în care ești tu, tot ce reprezinți, toată identitatea ta, toate visurile, amintirile, planurile, dorințele, opiniile, plăcerile tale.

Dar ce-o fi acela un gând? Ei bine, aici răspunsul devine dintr-o dată îngrozitor de dificil. Putem totuși răspunde gordian. La fel cum filosofii antici și-au imaginat că materia este făcută dintr-o materie care e făcută din materii, la rândul lor făcute din alte materii, cu siguranță la originea materiei există o... materie originală, indivizibilă. I-au zis „atom” („nu mai poate fi tăiat/împărțit” în greacă). **Un gând este deci, prin definiție, atomul conștiinței.**

Ironia face însă că definiția e la fel de greșită precum și definiția clasică a „atomului”. Știm astăzi o sumedenie de lucruri despre atomi, din ce sunt făcuți, ce se întâmplă în ei. Avem o înțelegere mult mai bună despre particulele sub-atomice, unele de-o putere extraordinară altele misterioase, incerte, deductibile sau ilustrabile doar în stări extreme. În privința gândurilor, aidoma, avem astăzi răspunsuri clare, dovedibile, cum că sunt de fapt **stări cuantice, intenționale, ale creierului prin accesarea memoriei, în planul reveriei lucide, insule de ordine într-o mare de dezordine.** Dezordine care, iarăși a fost dovedit recent, conduce inexorabil către conștiință pe măsură ce-și crește, auto-

mat, entropia. Cum se întâmplă memoria, ce e reveria lucidă, ce prilejuiește ordine în haosul simfoniei neuronale, care e pragul critic entropic la care apare conștiința, toate rămân încă mistere pentru aventurier.

Să scrii deci, în secolul XXI, despre rolul „fantasmei sexuale”, un concept psihanalitic doar postulat, cu atât mai mult rolul ei în psihologia criminologică a actului de violență, pare mai degrabă un exercițiu de romantism. Alin Leș întreprinde din nou ambițioasa lucrare de a introduce, în falia dintre legalismul „faptei” și determinismul „comportamentului” dimensiunea fantasmică, în deja consacratul lui stil sistematic, de inspirație enciclopedică dar punctat, pe înțelesul oricărui învățăcel. Leș e un lacanian coborât printre muritori, pe cât de curios pe-atât de sceptic, dar înzestrat cu intuiția luminii într-o abisală întunecime.

Pentru că vorbim de întunecime. În nucleul ei magnetic, crima e intrinsec reprobabilă umanității și modernității. O abhorăm. O denunțăm. O condamnăm. Pentru unele fapte nu există altă înțelegere decât judecata, o judecată preambul sentinței, obligatoriu prin pedeapsă spre o formă de reabilitare. Aici trebuie spus clar, și răspicat: în cele din urmă motivația, determinismul oricărui comportament stă într-un gând. Iar gândul, **gândul e o proiecție a fantasmei în planul conștiinței.**

Christiaan Huygens, în 1659, rămâne în istorie drept inventatorul *phantasmagoriei*, o mașinărie care mărea, printr-un sistem de oglinzi și lămpi, o imagine mică la dimensiuni spectaculoase, pe-un perete. Un detaliu picant e că prima lui „fantasmagorie” a fost o... imagine a morții. Doritorii erau fermecați să constate că, aparent „din nimic”, odată pornită „lanterna magică”, și vizibil

imaterială, intangibilă, imaginea ocupa un spațiu anterior gol. Mecanismul, devenit ulterior atracție de bălci, trebuie că l-a fascinat la vremea lui pe Freud însuși și, prin el, pe toți cei care-au sondat, în istoria recentă, dimensiunea conștiinței, de la determiniștii cartezieni, la materialişti, înspre fenomenologi și oricare combinație eretică imanentă. *Fantasma*, ca sinonim al „schemei”, rămâne în terminologie drept acea structură latentă din interiorul minții care, odată activată prin *intenționalitate*, la capătul unui proces de multiplă varianță filtrată, cenzurată și șlefuită, dă naștere *ideii*, prin intermediul gândurilor. Nu toate ideile sunt bune, nu toate sunt rele. Dar toate sunt fii și fiice ale universului fantasmic al minții.

Leș observă nuanța relației atât istorică, dar și epistemologică, între fantasmă și fantezie, în timp ce străbate, chirurgical, distanța între planuri și țesut, sănătos și malign, deîndată ce introduce atributul „pervers” în conversație, un *sine qua non* pentru înțelegerea actului criminal. Și nu orice fel de perversiune, cât cea sexuală. (*Nota bene*, în original „perversiunea” era, în latină, acea abatere, de orice natură, de la „ceea ce este drept” *per versus*, unde *ortoversia* era hieratică, inspirată de stele, astre, zei și preoți).

În eșafodarea unei teorii unificatoare asupra ontologiei conștiinței la om, rămânem datori studiilor seminale ale lui Vygotsky și Luria, nedrept uitați de istorie și revendicați doar în ultimii ani, și constatării că doar omul construiește „artefacte” psihice, simbolice, care să permită acces altor unelte, aidoma psihice, într-o scară nesfârșită de ontologie. Dar acest obicei, acest construct stă pe marginea unei buze de netrecut, trecerea din concret în abstract. O primată poate avea o noțiune concretă de

„băț”, instrumentală și artefactuală în atingerea unui scop, prin intenționalitate (să mănânce, să depășească un obstacol etc). Dar un om a depășit deja acel plan. Pentru el un băț poate însemna atât unealtă, cât și artefact psihic, unul care-l activează și catapul-tează într-o altă ordine (sic!), de data aceasta fantasmică, una care îi evocă o pletoară de experiență, în planul memoriei operaționale, și funcție de ea va face o sulită, o armă, un penel, un port-drapel sau un falus șlefuit pentru divinizarea zeilor. Orto-versia artefactelor are, la rându-i, o dimensiune fractalic-fantasmică, în perpetuă dezvoltare și schimbare. Strămoșii noștri nu visau telefoane inteligente, dar noi încă avem o fantasmă a vârfului de sulită! Tot Vygotsky observă că, odată desăvârșită speciația intelectuală, obligatoriu celelalte adaptări regresează, dispar, dar pot fi reactivate în varii situații. Sunt situații care merită eponimul „pervers” prin regresie, unele printr-un autentic automatism al creierului deposedat de structuri cheie (lob frontal, anumite părți ale lobilor temporali, unele circuite care fac legătura între cortex și diencefal), altele prin traiectorii ale existenței în tenebre (traumă, dezintegrarea în fața ororii sau torturii). Dar există „perversitate” și prin digresie, prin constructul Necropolei (vezi Erich Fromm), când nu individul alunecă înapoi în ontologia lui, cât întreaga comunitate, aflată în fața Extincției. Ar trebui să înțelegem, în acest context, termenul „perversiune” pur observațional, descărcat de semnificantul lui etic, moral sau legalist. În fapt, înainte de-a decide ce anume pică pe constructe imaginar-colective, sociale („drept”, „lege”, „faptă penală”) vom fi intuit că există o „cale” comună, o filogenie a dreptății, un master-plan care urmărește omul încă de la primul *Sapiens* până în prezent. Și, încă de atunci,

de la „păcatul original”, orto-versia a fost însoțită de per-versiune. Ambele coexistă în planul fantasmic. Și ambele se întretaie cu diagonala Eros vs. Thanatos, iubire și moarte, două dintre cele mai puternice arhetipuri, ale căror hărți – schemata –, principii și elemente sunt adânc amprentate în ADN-ul nostru, dar și în neurinomia noastră, în conectomica nevrax-ului nostru, în fiecare celulă și sinapsă.

Aceste spații nu sunt categorice. În fapt, așa cum magistral scrie Adrian Owen, autorul incredibilei cărți „Înăuntrul Zonei Gri” și unul din exponenții noilor teorii privind „minima conștiință”, suntem pe buza unei ere cu ramificații incredibile în ceea ce privește înțelegerea conștiinței, structurii ei, funcțiilor pe care la posedă, dar și răspuns la întrebarea „La ce bun o conștiință”? Odată spart atomul liberului arbitru, am putea să găsim sens unor acte a căror atrocitate, astăzi, e dublată în varii sisteme de justiție tocmai de perplexitatea pe care ți-o lasă? Cum va arăta lumea când vom putea explica homicidul de cauză sexuală dincolo de clasificarea lui, sau crima în masă, sau cea în serie, drept o concluzie evidentă la un lanț care începe cu fantasma, prin faze făcute explicite, dintre care doar *unele* motivate, conștiente și deliberate? Atenție, toate aceste lucruri au fost deja explorate *teoretic*, în ultimele două secole, dar odată cu adventul imagisticii funcționale de înaltă performanță, multe concepte devin realitate.

Astfel de precumpăniri despre viitorul meseriilor noastre nu pot avea loc, nu încap în dezbatere fără o bună sistematizare a conceptelor de bază. Leș e un bun arhivar al unui syllabus imens, fecund atât în autori, dar și în concepte, cât și în ilustrări, uneori

înțelepte alteori aberante, ale granițelor dintre „minte normală”, respectiv „minte patologică”.

Și-aici rămâne, de fapt, și o subtilă constatare. Să intri în întuneric, să explici inexplicabilul, să traduci într-o coerență semantică și arhitecturală mintea criminală n-are nimic a face cu fapta însăși. Nu ține de noi să evocăm o părere – altfel scuzabilă prin propria-ne umanitate enculturată – despre ce constituie „faptă penală” și ce nu. Dar ține de noi să ajutăm. Să ajutăm victima, familia ei, prietenii ei să înțeleagă mai bine atât vocabularul aberației dar și contextul în care victima a ajuns să fie victimă, dincolo de victimologia ei. Anume că victima, obligatoriu, definitiv și irefutabil, este un **figment al fantasmei**, universul imaginar pervers al criminalului. Deci, chiar când prin întâmplare, oportunitate, impuls și chiar dezorganizare a minții, criminalul acționează asupra victimei, el o face la *chemarea* fantasmei. Mai mult, suntem aici să ajutăm oamenii legii prin știința noastră să îl găsească, să îl rețină și să îl defere justiției pe făptașul unei crime, printr-o mai bună evocare a comportamentului lui înapoi către fabrica unei minți care, precum lampa magică a lui Huygens, se proiectează în spațiul crimei, milimetric, deci prin reversul procesului vom ști nu doar cum, de ce, dar și **cine** a făcut ce a făcut. Și, finalmente, suntem aici să ajutăm instanța de judecată să poată măsura, cu precisă claritate, potențialul făptașului de-a mai face vreodată astfel de fapte. Pentru că faptele trec, fantasmemele rămân.

Munca neobosită a profesorului Leș e piatră de hotar în psihologia criminologică românească, încă nascentă în prominența ei și amenințată de o ideologie anterioară, legalo-centrică

sau medico-centrică, acolo unde avem atâta nevoie de o sușă unificatoare. Îi salut entuziasmul dar și sobrietatea, în speranța că cititorul va depăși reflexul de-a privi, ca la bâlci, umbrele Morții pe-un perete, cât mai degrabă să reflecteze la propria-i umanitate, nu doar prin filtrul minții, cât reflex la realitatea că nu doar că are, cât că este, la rândul lui un creier care l-a imaginat, l-a creat și-i oferă iluzia coerenței și coeziunii.

Dr. Gabriel Diaconu, MD

Psihiatru, psiho-traumatolog

Université du Québec à Montréal